

Jaap Doedens

Een dakloos gedenkteken voor Michiel de Ruyter

Abstract

Almost unbeknownst to virtually anyone, the fragments of a monument commemorating the liberation of galley slaves by Michiel de Ruyter lay for years in the parking garage of the Reformed Theological Seminary in Pápa. Originally, this memorial stood in the courtyard of the military academy, the Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (Miklós Zrínyi Defense University) on Üllői Street in Budapest. It was erected in 2002 to commemorate the liberation of the Hungarian ministers who had been sentenced to the galleys and were freed by Michiel de Ruyter in Naples in 1676. The monument was designed and created by Colonel Dr. Lajos Berek, who was also the rector of that university. When this military academy moved to the campus on the Hungária ring road in 2008, the old building was sold. The monument was taken down. The Bolyai János Honvéd Alapítvány (János Bolyai Defense Foundation) donated the memorial to the Protestáns Tábort Püspökség (Protestant Military Diocese). The new owner would look for a new location for the statue. Since there was no place to put it up again at that time, they looked for a place where it could be stored “temporarily.” That place was the parking garage of the Reformed Theological Seminary in Pápa.

Keywords: Michiel de Ruyter memorial, Dr. Lajos Berek, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Bolyai János Honvéd Alapítvány, Pápai Reformed Theological Seminary

Monumenten voor Michiel

In *Acta Neerlandica* werden in het verleden al verschillende bijdragen gepubliceerd over Michiel de Ruyter en de gedenknaald in Debrecen die aan de bevrijding van de Hongaarse predikanten in 1676 herinnert.¹ Wanneer verwezen wordt naar een gedenkteken voor Michiel de Ruyter in Hongarije,

denkt iedereen bijna automatisch aan de gedenknaald in Debrecen, in het park tussen de Grote Kerk van Debrecen en het gebouw van de Gereformeerde Theologische Universiteit. Vrijwel onbekend voor bijna iedereen, is er in Hongarije echter nog een ander gedenkteken ter herinnering aan de bevrijding van de predikanten van de galeien door admiraal De Ruyter. In dit kort artikel wil ik de aandacht vestigen op dit andere onbekende monument, dat zich voor een tijd verborgen in Pápa, aan de Gereformeerde Theologische Academie bevond.

In brons gegoten gezicht en naam van De Ruyter

Parkeergarage onder het Rode Plein

Jarenlang stonden er in een hoek van de parkeergarage van de gereformeerde theologische academie in Pápa, onder de binnenplaats die onder studenten en docenten het 'Rode Plein' genoemd wordt een paar onverwachte voorwerpen. Wie deze voorwerpen in het halfduister van wat dichterbij bekeek, herkende een paar vormen. Er stond een loodzwaar zwartge-

verfd anker, waarvan een van de vier zogenaamde vloeien afgebroken was. Verder was ook iets als de boeg van een schip herkenbaar. Maar verder bemoeide jarenlang niemand zich met deze brokstukken.

Bij een opknapbeurt van de parkeergarage stonden deze onderdelen in de weg. Bij het verplaatsen ervan kwam er opeens een plaquette aan het licht, waarin de woorden *Soli Deo Gloria – egyedül Istené a dicsőség* en *Michiel de Ruyter* gegraveerd waren. Om die naam kracht bij te zetten was er ook een in brons gegoten mannengezicht zichtbaar, kennelijk bedoeld als portret van de Admiraal.

Hier stonden jarenlang de elementen van een gedenkteken voor Michiel de Ruyter te verstoffen, maar gelukkig wel beschermd tegen de invloed van de elementen. Wat was het verhaal achter dit gesloopte monument?

Herkomst

Oorspronkelijk stond dit gedenkteken op de binnenplaats van de militaire academie, de Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (Miklós Zrínyi Defensie Universiteit) aan de Üllői straat in Boedapest. Het werd in 2002 geplaatst, als herdenking van de bevrijding van de Hongaarse predikanten die tot de galeien veroordeeld waren en in 1676 door Michiel de Ruyter in Napels bevrijd werden. Het monument was ontworpen en gemaakt door kolonel dr. Lajos Berek, die ook de rector van die universiteit was. Toen in 2008 de militaire academie verhuisde naar de campus aan de Hungária rondweg, werd het oude gebouw verkocht. Het monument werd afgebroken. De Bolyai János Honvéd Alapítvány (János Bolyai Defensie Stichting) gaf het gedenkteken ten geschenke aan de Protestáns Tábori Püspökség (Protestants Legerbisdom). De nieuwe eigenaar zou een nieuwe standplaats zoeken voor het beeld.² Omdat er op dat moment geen plaats was om het opnieuw op te zetten, zocht men een plek waar het ‘voorlopig’ opgeslagen kon worden. Die plek was de parkeergarage van de theologische gereformeerde academie in Pápa. Volgens de plannen van de toenmalige gereformeerde bisschop van Transdanubië, dr. Mihály Márkus, was het de bedoeling dat het gedenkteken een plaats zou krijgen op het plein tussen de gereformeerde Nieuwe Kerk in Pápa en het zogenaamde ‘Nátus’-gebouw, wat in die jaren de vestiging van de theologische academie was geworden. Deze theologische opleiding was in 1951 onder het communisme gedwongen zijn poorten te sluiten, maar kon in 1998 een herstart maken. Omdat het monument lange tijd niemand in de weg stond, maar er ook geen concrete plannen waren voor een herplaatsing, bleef het in Pápa in het halfduister van de parkeergarage staan spinnenwebben te vergaren.

ADOMÁNYOZÓ LEVÉL

A KÖZHASZNÚ BOLYAI JÁNOS HONVÉD ALAPÍTVÁNY
ELKÉSZÍTTETTE
A GÁLYARABOK EMLÉKMŰVÉT, MELY
A NÁPOLYI GÁLYARABSÁGBÓL 1529-BEN A
MAGYAR PROTESTÁNS PRÉDIKÁTOROKAT KISZABADÍTÓ
MICHIEL ADRIANSON DE RUYTER HOLLAND
TENGERNAGYNAK ÁLLÍT EMLÉKET.

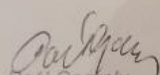
ALKOTÓJA:
DR. BEREK LAJOS
MEDNYÁNSZKY - DÍJAS
SZOBRASZMŰVÉSZ,

A RELIEF ÖNTŐJE:
VARGA IMRE
KARCAGI ÖNTŐMESTER

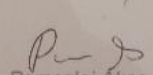
FELÍRAT A RELIEFEN:
„SOLI DEO GLORIA !”

A KURATÓRIUM E SZOBROT TÉRÍTÉSMENTESEN
A PROTESTÁNS TÁBORI PÜSPÖKSÉGNEK ADOMÁNYOZZA.
TESZI EZT AZZAL A SZÁNDÉKKAL, HOGY AZ EMLÉKMŰ
A MAGYAR HONVÉDSÉG 160. ÉVFORDULÓJÁN
TALÁLJON VÉGLEGES ELHELYEZÉST.

Budapest, 2008. június 21.

Paál Gergely
Titkár, alapító

Poroszlai Ákos
Kuratórium elnök

Dr. Berek Lajos
az emlékmű alkotója,
kuratórium tag

“Schenkingsbrief” met de eigendomsoverdracht

Beschrijving

Van het monument kon ik alleen een oude en niet al te duidelijke foto bemachtigen. Het gedenkteken bestaat uit een zware houten zuil van zo'n vijf meter hoog die de golven verbeeldt. De zuil heeft als jaartal ingegraveerd '2002' en tevens het inschrift 'Berek', de achternaam van dr. Lajos Berek, de ontwerper en maker van het monument. Tegen de zuil staat het genoemde anker geleund. Bovenop de zuil staat een uit hout gemaakte boeg van een schip. Uit de halve romp steken twee roeiriemen, terwijl twee handboeien over de rand van de romp hangen. Deze attributen verwijzen naar de om hun protestantse overtuiging veroordeelde predikanten die tot galeislaaf gemaakt waren. Dwars door de houten zuil gaat een houten bord met daarop rechts een bronzen ster die verwijst naar de ster die kenmerkend op de torenspits van veel gereformeerde kerken in Hongarije staat. Aan de linkerkant is een bronzen plaquette bevestigd met daarin gegoten het gezicht van De Ruyter, de bevrijder van de tot de galeien veroordeelde predikanten. De plaquette heeft als opschrift: *Michiel de Ruyter* en tevens de woorden *Soli Deo Gloria* evenals de Hongaarse vertaling van deze Latijnse woorden, namelijk *egyedül Istené a dicsőség* (alleen aan God de eer). De in brons gegoten onderdelen zijn blijkens de schenkingsbrief gemaakt door Imre Varga, bronsgieter uit Karcag.

De houten zuil van het monument met opschrift (detail)

Met onbekende bestemming vertrokken

Omdat de onderdelen van het nogal omvangrijke monument in de parkeergarage van de theologische opleiding in Pápa bij een reparatie in de weg stonden, rukte de protestantse legerbisschop, János Jákob, met groot materieel uit om al het materiaal op te halen en naar Boedapest te vervoeren. Helaas is er op dit moment geen plaats waar het gedenkteken opnieuw opgericht kan worden. Voordat het ergens geplaatst kan worden, zou het schoongemaakt en gerestaureerd moeten worden. Hopelijk zijn er instanties die een nieuw leven kunnen geven aan dit monument ter nagedachtenis aan Michiel de Ruyter en de bevrijding van de galeislaaf-predikanten. De wens, uitgesproken in de schenkingsbrief, dat het monument een nieuwe en waardige plek zou krijgen is nog niet vervuld. Op dit moment is het nog steeds een dakloos gedenkteken.

Noten

- ¹ Zie hierover meer in: Pusztai, 'A szabadtó.'; Bitskey & Pusztai, *Michiel de Ruyter és Magyarország*; Csorba, 'A gályarab-kultusz töredezett emléke.'; Csorba, 'Die Rezeption des Martyriums der ungarischen calvinistischen Galeerensklaven.'; Csorba, 'A gályarabok emlékérméi.'; Bujtás, 'Lelkészavatás egy holland hadihajó fedélzetén.'; Bujtás, 'Het beeld van Nederland van de tot de galeien veroordeelde Hongaarse predikanten.'; Pusztai, 'Michiel Adriaenszoon de Ruyter a holland nemzeti hős.'; Pusztai, *Michiel de Ruyter*; Pusztai, 'Gedenkzuil voor De Ruyter.'; Pusztai, 'A szabadtó emlékezete.'; Pusztai, 'Michiel de Ruyter in der ungarischen Erinnerung.'; Pusztai, 'Drie gezichten van De Ruyter.'; Pusztai, 'Admirális a reformátorok között.'
- ² 'Adományozó levél', schenkingsbrief, waarin de eigendomsoverdracht geformuleerd werd. Ondertekend door dr. Lajos Berek, Gergely Paál, en Ákos Poroszlai. Gedateerd op 21 juni 2008. Het is onbekend waarom 1529 genoemd wordt als jaartal voor de bevrijding van de protestantse predikanten. Dit moet 1676 zijn.

Bibliografie

- Bitskey, István & Pusztai, Gábor (red). 2008. *Michiel de Ruyter és Magyarorszag*. [Michiel de Ruyter en Hongarije] Debrecen: DE Néderlandisztika Tanszék.
- Bujtás, László Zsigmond 2019. 'Lelkészavatás egy holland hadihajó fedélzetén – Gilles Viret, a gályarab prédikátorok "ismeretlen" ismerőse.' [Predikantenwijding aan boord van een Nederlands schip – Gilles Viret,

- de ‘onbekende’ vriend van de Hongaarse galeislaven] Berecz, Ágnes (red). *Lelkészek, nemesek, polgárok. Tanulmányok a Ráday Gyűjteményből*. [Predikanten, edellieden, burgers. Studies uit de Ráday-Collectie] Budapest: Ráday Gyűjtemény, 9–32.
- Bujtás, László Zsigmond 2017. ‘Het beeld van Nederland van de tot de galeien veroordeelde Hongaarse predikanten.’ *Acta Neerlandica*. 2017/14: 89–120.
- Csorba, Dávid 2016. ‘A gályarabok emlékérméi.’ [Gedenkenpenningen van de galeislaven] *Egyháztörténeti Szemle*. 17.3: 90–95.
- Csorba, Dávid 2017. ‘Die Rezeption des Martyriums der ungarischen calvinistischen Galeerensklaven.’ Takács, Miklós; Varga, S. Pál & Katschthaler, Karl (red). *Erinnerungsorte im Spannungsfeld unterschiedlicher Gedächtnisse: Galeerensklaverei und 1848*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 91–103.
- Csorba, Dávid 2018. ‘A gályarab-kultusz töredezett emléke.’ [De gefragmenteerde herinnering van de galeislaven-cultus] *Historia Ecclesiastica* 9: 85–94.
- Pusztai, Gábor 2007. ‘A szabadító.’ *Debreceni Disputa*. 4: 31–33.
- Pusztai, Gábor 2008. ‘Michiel Adriaenszoon de Ruyter a holland nemzeti hős.’ [Michiel Adriaenszoon de Ruyter de nationale held van Nederland] Bitskey, István & Pusztai, Gábor (red). *Michiel de Ruyter és Magyarország*. [Michiel de Ruyter en Hongarije] Debrecen: DE Néderlandisztika Tanszék.
- Pusztai, Gábor 2009. *Michiel de Ruyter*. Budapest: Kontaktus.
- Pusztai, Gábor 2011. ‘Gedenkzuil voor De Ruyter.’ *Acta Neerlandica*. 2011/8: 175–187.
- Pusztai, Gábor 2017. ‘A szabadító emlékezete: Michiel de Ruyter a magyar emlékezetben.’ [De herinnering aan de bevrijder: Michiel de Ruyter in de Hongaarse herinnering] Bárány Attila et al. (red). *Németalföld emlékei Magyarországon – Magyar–Holland kapcsolatok*. [De herinnering aan de Lage Landen in Hongarije – Hongaars-Nederlandse betrekkingen] Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 155–165.
- Pusztai, Gábor 2017. ‘Michiel de Ruyter in der ungarischen Erinnerung.’ Takács, Miklós; Varga, S. Pál & Katschthaler, Karl (red). *Erinnerungsorte im Spannungsfeld unterschiedlicher Gedächtnisse: Galeerensklaverei und 1848*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 44–57.

- Pusztai, Gábor 2017. 'Drie gezichten van De Ruyter: Admiraal De Ruyter in de Hongaarse herinnering.' *Acta Neerlandica*. 2017/14: 205–221.
- Pusztai, Gábor 2020. 'Admirális a reformátorok között. A debreceni Ruyter utca névadójáról.' [Admiraal onder de reformatoren. Over de naamgever van de Ruyterstraat in Debrecen] *Debreceni Szemle* 28.2: 137–147.